

УДК 37.016:821.09(100)

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-1\(220\)-91-96](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-1(220)-91-96)

АСТРАХАН НАТАЛЯ ІВАНІВНА,

докторка філологічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри германської філології та зарубіжної літератури,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка, м. Житомир, Україна

Natalia Astrakhan,

Doctor of Philological Sciences, Associate Professor, Head of the Department of German Philology
and Foreign Literature, Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, Ukraine

E-mail: astrakhannat@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-0577-4366>

ПЕРЕВІРКА ЦІННОСТЕЙ І АРТИКУЛЯЦІЯ СМИСЛІВ: АКСІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ КАЗКИ А. СЕНТ-ЕКЗЮПЕРІ «МАЛЕНЬКИЙ ПРИНЦ»

А Розглядаються можливості впливу на емоційно-аксіологічну сферу учнів на уроці зарубіжної літератури, присвяченому текстуальному вивченню філософської казки Антуана де Сент-Екзюпері «Маленький принц». Ціннісно-смысловая сфера казки розкривається через аналіз особливостей формальної організації твору, зокрема, принципи побудови персоносфери, нарративної структури, систему символів, візуальний ряд, створений автором у додаток до словесно-предметного відтворення зображуваного світу. Важливим моментом поетики казки виступає внесення ліричного начала у епічну жанрову форму. Ліризація перетворює образ маленького принца на своєрідного ліричного героя, який репрезентує «внутрішню людину». За задумом автора, читач має побачити маленького принца не лише безпосередньо, дивлячись на авторський малюнок, але й «серцем», навчившись такому баченню разом із оповідачем-льотчиком. Перехід від зовнішнього до внутрішнього споглядання Іншого стає кульмінацією твору, що супроводжується віднаходженням води у пустелі. Вода, яка потрібна серцю, символічно позначає істину, і разом з низкою інших образів – падіння на землю, пустелі, змії, яблуні, дитини – активізує християнський смисловий підтекст казки.

Ключові слова: емоційно-ціннісна сфера; аксіологія; кордоцентризм; зарубіжна література; текстуальне вивчення твору; А. де Сент-Екзюпері; концепція людини; смислова сфера твору; інтерпретація

EXAMINING VALUES AND ARTICULATING MEANINGS: AXIOLOGICAL ASPECTS OF STUDYING A. SAINT-EXUPÉRY'S "THE LITTLE PRINCE"

S The article examines the possibilities of influencing the emotional-axiological sphere of students in a foreign literature class dedicated to the textual study of Antoine de Saint-Exupéry's philosophical fairy tale "The Little Prince". The value-meaning sphere of the fairy tale is revealed through the analysis of the peculiarities of the formal organization of the work, particularly, the principles of constructing the personasphere, narrative structure, system of symbols, and the visual series created by the author in addition to the verbal-object reproduction of the depicted world. An important aspect in the poetics of the fairy tale is the introduction of the lyrical element into the epic genre form. The lyricism transforms the image of the little prince into a peculiar lyrical hero, representing the "inner person". According to the author's intention, the reader should see the little prince not only directly by looking at the author's drawing but also "with the heart", learning this kind of vision along with the narrator-pilot. The transition from external to internal contemplation of the Other becomes the culmination of the work, accompanied by the discovery of water in the desert. The water, which is necessary for the heart, symbolically denotes truth and, along with a number of other images such as the ground, deserts, snakes, apple trees, and children, activates the Christian meaningful subtext of the fairy tale.

The imagery system (personasphere) of the work reflects the author's concept of man, relevant to all humanity and each individual, a point the author explicitly emphasizes. To the threat of spiritual decay, the writer opposes the ideal of spiritual coexistence of people based on love and creativity attitudes toward the Other and joyful self-realization of the individual in their vocation. The movement from passive consumption (passengers on a train and buyers of thirst pills) and inert performance of social roles (inhabitants of planets) to creative existence (pilot/writer) and responsible spiritual being (the little prince) in the artistic context of the fairy tale appears accessible to every person, in the depths of whose soul the author is capable of seeing the little prince — a spiritual being whose essence is revealed in loving interaction with the other.

Keywords: emotional-axiological sphere; axiology; cardocentrism; foreign literature; textual study of the work; A. de Saint-Exupéry; concept of man; meaningful sphere of the work; interpretation

Актуальність проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими практичними завданнями.

Відповідно до вимог Державного стандарту базової та повної середньої освіти «емоційно-ціннісна складова є ключем до розв'язання освітніх завдань мовно-літературної галузі» [5, с. 89]. Уроки зарубіжної літератури дають учителю-словеснику можливість організувати діалог з учнями відповідно до потреб їхнього духовного розвитку з метою допомогти свідомому становленню емоційно-аксеологічної сфери, формуванню системи цінностей, усвідомленню буттєвих смислів, що мають стати основою подальшої особистісної самореалізації в екзистенційно-життєвій і професійній сферах, свідомого входження у світ культурних і, зокрема, мистецьких, традицій.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. «Модель емоційно-ціннісного компонента компетентнісного уроку у період базового предметного навчання (7–9 класи)», зорієнтована на те, що «обов'язкові загальні результати навчання щодо ціннісних ставлень трансформуються у здатність учнів пояснювати естетичну та мистецьку цінність прочитаних текстів (художніх текстів, медіатекстів) у культурно-історичному контексті; обґрунтовувати думку щодо естетичної та мистецької цінності прочитаних текстів у культурно-історичному контексті» [там само, с. 90].

Українська педагогічна думка традиційно характеризується «кордоцентризмом», генетично пов'язаним із розвитком філософії, зокрема, ідеями Григорія Сковороди [2]. «Педагогіка добра», яку обґрунтовував академік І. Зязюн [4] та його послідовники, базується на антропо-гуманістичному підході [9], відповідно до якого людська особистість, її розвиток і розквіт сприймається як найбільша цінність, що визначає принципи побудови ціннісної ієрархії в цілому. Увагою до ціннісного підходу у навчанні, його історичним кореням, ролі мовно-літературного компонента шкільної освіти у процесі формування емоційно-ціннісної сфери особистості відзначені праці В. та М. Лавренчук [5], В. Решетняка [6], М. Ткачука, [8] Г. та Н. Філіпчук [10] та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. Казка Антуана де Сент-Екзюпері «Маленький принц» («Le Petit Prince», 1943) – один із найвідоміших читачам підліткового і юнацького віку творів, вивчення яких передбачається шкільною програмою із зарубіжної літератури у 8 класі [3]. У цьому випадку безпосереднє читачське ознайомлення з текстом не є проблемою. Проблемним виявляється розуміння цього твору – декодування закладених автором смислів і їх зіставлення із прийнятою у суспільстві системою цінностей. Найчастіше казку зводять до кількох афоризмів, цитування яких вважається ознакою розуміння: «ти назавжди береш на себе відповідальність за того, кого приручив», «найголовнішого очима не побачиш», «дивні ці дорослі», «вода буває потрібна і серцю». Це той випадок, коли афоризм як певна аксіома приймається до уваги, натомість ігнорується складна художньо-естетична система доведення закладеного у нього твердження, що з неминучістю призводить до поверхневого бачення, спрощення, яке

обертається нерозумінням. Урок зарубіжної літератури покликає показати, що афоризм, який, з погляду більшості читачів, виражає смислову сутність твору, – це свого роду теорема, а сам твір – її блискуче, переконливе «доведення». Завдання вивчення творів світової літератури полягає у тому, щоб розкрити нерозривний зв'язок смислової сфери конкретного твору з довершеністю художньо-естетичного омовлення й обґрунтування актуальних для автора смислів, що виявляються водночас актуальними і для читачів. Власне, сутність довершеного – тобто цілісного – літературного твору у тому й полягає, що унікальні художньо-естетичні механізми артикуляції смислів забезпечують водночас перевірку цих смислів на істинність, ведуть від особистісно-індивідуального – авторського – переживання, розуміння, вираження – до відкриття загальнолюдського, спільного для всіх людей смислу буття.

Метою статті є розгляд особливостей поетики казки А. де Сент-Екзюпері в контексті проблеми взаємозв'язку художньо-естетичного і дидактично-навчального омовлення буттєвих смислів і реалізації їх інтерсуб'єктивної перевірки на уроці зарубіжної літератури.

Викладення основного матеріалу і результатів дослідження. Уже в ході евристичної бесіди, покликаної з'ясувати глибину розуміння учнями прочитаного самостійно тексту, можна звернути їх увагу на малюнки автора, що, за його задумом, завжди мають супроводжувати публікацію казки. Їх вочевидь можна розділити на дві групи. Більша частина присвячена маленькому принцу, його історії, а менша складається лише з двох зображень: малюнок № 1 та малюнок № 2, якими оповідач (гомодієгетичний наратор) починає свою розповідь, акцентуючи увагу читача на нетрадиційному для казки початку. Номери і цифри одразу проблематизують оповідача в контексті оповіді: він дитина чи дорослий? Адже малюнки, що подаються оповідачем як атрибут «дитини», супроводжуються нумерацією, цифрами, цікавістю до яких вирізняє «дорослих». Невипадково на таку «невизначеність» позиції оповідача накладається проблема співвіднесення зовнішнього і внутрішнього, що подається як своєрідний тест: здатність прозрівати за зовнішнім внутрішнє – головна ознака «дитини» у вибудованій автором смисловій системі координат. Звернімо увагу, що маленький принц з легкістю проходить тест, відкидаючи малюнок про слона, якого проковтнув удав, як надто зрозумілий.

Чому маленький принц просить льотчика намалювати йому баранця? Це питання може стати початком серйозної роботи учнів і вчителя над аналізом художнього тексту експериментального літературного твору, до якого Сент-Екзюпері включає візуальні образи, буквально апелюючи до читачького бачення. Евристична бесіда має привести до розуміння, що головна проблема, яка художньо вирішується автором у творі, – світоглядна. Йдеться про те, як дивитись і що бачити. Відмінності між дорослими і дітьми, як стає зрозуміло, пов'язані передусім зі способом бачення, а не з віком. Так автор починає готувати контекст для «істини», що її далі проговорить лис у розмові з маленьким принцом, а потім маленький принц у розмові з льотчиком: «Ось

мій секрет. Він дуже простий: добре бачить тільки серце. Найголовнішого очима не побачиш» [7, с. 132].

Автор веде читачів до переходу від «зовнішнього» до «внутрішнього» бачення. Він буквально «малює» маленького принца, щоб згодом привести читачів до усвідомлення, що маленький принц – внутрішня людина, побачити яку можна лише «серцем». Льотчик після аварії в пустелі переживає метафізичну подію зустрічі з власним внутрішнім «я», яке виявляється спорідненим із внутрішнім «я» всіх інших людей. Образ маленького принца, отже, неначе ліричний герой, об'єднує не лише автора й оповідача, але й також читача-реципієнта, створюючи передумови для такого узагальнення у зображенні людини, яке підвладне лише ліриці. Ліричний герой – форма вираження авторської свідомості у творі, яка передбачає об'єднання об'єкта і суб'єкта зображення. Якщо вважати, що маленький принц – внутрішнє «я» не лише льотчика, але й будь-якої іншої людини, стає зрозуміло, що казка перетворюється на притчу, завдяки внесенню в епічний жанр ліричного начала [1].

Важливо побачити, що проблематизація в плані «дорослості» і «дитячості», «зовнішнього і внутрішнього», «поверхового» й «істинного» в художньому контексті казки торкається також і маленького принца. У певний момент він заявляє, що раніше був «надто молодим, щоб кохати», а лис з'являється перед ним у кризовий момент: побачивши земні гори й сад із тисячами троянд, герой болісно усвідомлює, що його «володіння» недостатні, щоб бути «великим принцом». Зауважимо, що саме лис виявився тим «другом» – тобто «другим», «іншим», на пошуки якого вирушив маленький принц, залишивши свою планету. Історія маленького принца – це узагальнене зображення цілого людського життя: тут є дитинство (перебування на окремій планеті); пошуки Іншого, без зустрічі і діалогу з яким неможливе відкриття світу й самопізнання; падіння на землю – початок дорослого існування; розчарування – втрата ілюзій стосовно власного «я»; діалогічна взаємодія з Іншим, яка несе у собі можливість осягнення істини; відкриття істинного смислу життя; смерть, що у «космічній» перспективі, завдяки взаєминам з Іншим, перемагається безсмертям – поверненням до життя на «землі», з якої вийшов.

Історія маленького принца – це історія людського життя, показана зсередини, у плані тих метаморфоз, що відбуваються із «внутрішньою людиною». «Внутрішня людина» відчуває особливу спрагу, потребує «води», спроможної втамувати «спрагу серця». Такою «водою» для спраглого серця може стати лише істина. Отже, «Маленький принц» – це історія про пошук істини, здатної втамувати духовну спрагу. Її відчувають усі люди, хоча часто не є свідомими цього. Крім льотчика, на землі маленький принц зустрічає лише двох людей – продавця пігулок від спраги і стрілочника. У такий спосіб автор узгоджує мотив духовної спраги із мотивом вибору шляху в певній негативній перспективі: неможливо втамувати духовну спрагу пігулками, купленими за гроші; неможливо знайти істину, рухаючись кимось прокладеними дорогами, що не ведуть до іншої людини. Якщо більшість людей обирає споживацький спосіб існування, потрапляючи

у повну залежність від тих, хто продукує пігулки і прокладає шляхи, людство прирікає себе на бездуховне, позбавлене сенсу існування: «Не в тім річ, щоб лити сльози над виразкою, що ніколи не гоїться. Ті, хто її мають, її не відчувають. Виразка вразила не окрему людину, вона роз'їдає людство» [7, с. 97–98].

У книзі «Планета людей» («Terre des hommes», 1939) «внутрішня людина» позначається як «малий Моцарт», що нагадує «маленького принца із якоїсь казки» [там само, с. 97], – обличчя дитини у переповненому потязі. За логікою Сент-Екзюпері, Моцарт рокований – приречений із часом навчитися тішитися «огидною музикою низькопробних шинків». Тобто змушений зрадити власну природу, розминутися зі своїм покликанням, духовно заснути або померти, підпорядкувавши існування вирішенню зовнішніх проблем, орієнтованих на матеріальний світ із його «кількісними» показниками. Красномовно звучить повідомлення, що «...опинившись на землі, маленький принц дуже здивувався, не побачивши жодної живої душі» [там само, с. 127]. Оповідач у казці розповідає власну історію втрати й віднаходження внутрішнього «я», найорганічніші прояви якого – це творчість і любов, нерозривно пов'язані у духовному бутті людини. На думку письменника, лише активна практична діяльність у конкретних обставинах земного існування може привести людину до пізнання себе і світу.

Вплив філософії екзистенціалізму на художнє мислення французького письменника проявляється у тому, що істина відкривається у граничній ситуації, коли персонаж опиняється між життям і смертю. Творче існування, справжня боротьба з «опором» землі не є гарантованими, вони завжди несуть у собі ризики. Смерть не загрожує мертвому – духовно бездіяльному, зануреному у сон, вона небезпечна лише для живого. У професії льотчика цей ризик набуває конкретного характеру – той, хто піднімається на висоту, може її втратити, політ приховує у собі небезпеку падіння. У цьому стосунку політ слугує метафорою будь-якої творчої діяльності, припинення або зниження якості якої з неминучістю обертається «падінням». Сент-Екзюпері показує продуктивність такого роду небезпеки, адже для того, щоб зрозуміти значущість води, потрібно опинитись у пустелі.

Єдиною «живою» людиною, яку зустрічає на землі маленький принц, виявляється льотчик, для якого творче існування у професії стає передумовою відкриття любові до Іншого як головної істини буття. Поєднавши у своїй біографії професію льотчика з письменницькою діяльністю, Сент-Екзюпері неначе відмінив кордон між мистецькими та іншими професіями, показавши, що всі вони потребують творчості для щасливої самореалізації особистості, а отже, передбачають любовне ставлення до іншої людини, всіх інших людей, яким адресується гарно, з максимальною віддачею, зроблена справа. Творчість і любов – два визначальні аспекти духовного буття людини – узгоджуються, рух назустріч справжньому покликанию виявляється водночас рухом назустріч іншій людині, передбачає формування доброякісних, любовних «уз», спроможних об'єднувати людей. Мешканці

Наративна структура казки

Оповідач	Історія	Час оповіданої події
Льотчик	про аварію в пустелі і зустріч з маленьким принцом	один тиждень шість років тому
Маленький принц	про життя на своїй планеті, подорож та перебування на землі	один рік перед зустріччю з льотчиком
Лис	про своє життя і необхідність бути прирученим	зараз і завжди

відокремлених планет, що їх відвідує маленький принц, індивідуалізовані, ніж маси споживачів – покупців і пасажирів. Утім, вони уособлюють соціальні ролі, а не покликання. І тому потребують не любовного діалогу з Іншим у просторі творчої діяльності, а безособистісних «інших», якими можна керувати, маніпулювати, нехтувати, жертвувати тощо. Тут є своя градація: король і ліхтарник позначають діапазон віддаленості від покликання як певного ідеалу щасливої творчої самореалізації особистості, пов'язаної з творчістю і любов'ю, а отже, свободою та істиною. Король найдалший від цього ідеалу, а ліхтарник наближеніший до нього. Вочевидь у межах цієї градації видно, як змінюються пропорції праці, свободи, таланту (можливості дарувати), влади (можливості забирати), життя і смерті. Ізольованість існування, позначена замкненим часопростором відокремленої планети, несумісна з покликанням. Покликання – це буквально голос іншої людини, яка звертається до нас, вимагаючи змінити перспективу бачення і напрям руху, звернути увагу на щось надзвичайно важливе, опинитися поряд, допомогти, врятувати. Так, маленький принц з'являється у полі уваги льотчика саме як голос. Діалог із лисом теж починається з того, що маленький принц чує тихий голос під яблуном.

Історія про взаємини маленького принца з льотчиком неначевбирає у себе оповідь «хлопчика» про його спілкування з лисом. Зауважимо, що казка має надзвичайно складну наративну (оповідну) структуру, узгоджену із принципами побудови персоносфери і концепцією людини, реалізованою у творі. Лис розкриває маленькому принцу таємницю любові – сутність і спосіб її реалізації у практиці спілкування. Сутність любовного ставлення до іншого – пізнавальна: лис пояснює, що зустріч з маленьким принцом розширює для нього світ, у якому раніше були лише «кури» і «мисливці», а тепер з'являться ще «поля пшениці»: «Бачиш, он там, на полях, досягають хліба? Я не їм хліба. Мені зерно ні до чого. Лани хлібів не валять мене. І це сумно! Але в тебе волосся наче золоте. І це буде чудово, якщо ти мене приручиш! Золоті хліба нагадуватимуть мені тебе. І я полюблю шелест хлібів під подихом вітру...» [там само, с. 131]. Реалізація любовних взаємин з іншою людиною – це таїнство «приручення», у якому є поступове взаємонаближення, створення обрядів, нарешті – формування уз – нерозривних духовних зв'язків між людьми, що за будь-яких обставин не можуть бути розірвані (навіть тоді, коли реальна зустріч виявляється неможливою). Практика любовної взаємодії з іншим вимагає роботи серця, навчає його дивитися, робить зрячим. Слова лиса маленький принц сприймає як істину і повторює для себе, щоб краще запам'ятати: «найголовнішого очима не побачиш; дивитися потрібно серцем».

Наративна структура казки, узгоджена із хронотопом (часопростором) і принципами побудови персоносфери (образної системи) представлена у вигляді табл. 1.

Важливо, що розповідь маленького принца подається у сприйнятті льотчика, включається у його слово, тобто стає результатом зусиль розуміння, спрямованих на Іншого, подібно до того, як уведений в оповідь малюнок позначають відновлення колись втраченої оповідачем «дитячої» здатності до творчості. Сам факт створення оповіді – її словесного й візуального рядів – фіксує досягнення і спробу втримання її суб'єктом важливої внутрішньої якості, пов'язаної із реанімацією «внутрішньої людини», відновленням її активної діяльності, тобто духовного буття. Звернімо увагу на те, що оповідь, яка опиняється всередині іншої, кожного разу передбачає формальне зменшення і сутнісне збільшення охопту часу. Це відповідає наростанню процесу ліризації епічного твору, що досягає свого максимуму у кульмінаційний момент казки. Кульмінацією можна вважати епізод із знаходженням криниці й втамуванням спраги. Одне й інше відбувається внаслідок переходу від зовнішнього до внутрішнього бачення, що його здійснює головний оповідач – льотчик: від споглядання зовнішності маленького принца до прозріння його внутрішнього «я» («найзворушливіше у цього маленького принца – його вірність квітці, образ троянди, який сяє в ньому, ніби полум'я світильника, навіть коли він спить...» [там само, с. 135]).

Важливо, що система діалогів, представлена у творі, у кульмінаційному ліризованому мікроконтексті зводиться до діалогу із власним «я» оповідача. Стає зрозуміло, що художній текст казки – сповнений внутрішньої діалогічності монолог автора, що вбирає у себе поліфонію духовного співбуття всіх людей, споріднених жагою любові-істини. Він побудований так, щоб читач міг не тільки побачити (малюнки) і почути (афоризми) істину, але й пережити її, відчувши разом із льотчиком любов-розуміння щодо маленького принца і скуштувавши чарівної води, віднайдені в результаті подорожі: «Було гарно, як на свято. Це була незвичайна вода. Вона народилася від довгої дороги під зірками, від рипіння корби, від зусилля моїх рук, приємна серцеві, як подарунок. Так у дитинстві, коли я був маленьким хлопцем, мені сяяли різдвяні подарунки – вогнями свічок на ялинці, музикою опівнічної меси, лагідними усмішками» [там само, с. 135–136].

Сюжетний мотив Різдва, пов'язаний із мотивом дитинства – ключ до розуміння авторських смислів, артикульованих текстом казки. Вони оприявнюються

низкою образів-символів, наділених виразним християнським значенням:

- вода – істина;
- катастрофа в пустелі – випробовування в пустелі;
- падіння на землю – гріхопадіння;
- змія – пізнання і смерть;
- яблуна – райський сад;

дитина – людина в її сутнісній іпостасі, яка проявляється у здатності любити (дивитися серцем);

баранець (Агнець) – символ внутрішньої чистоти і жертвності.

Важливо показати учням, що всі подробиці оповіді мають значення у художньому цілому твору. Наприклад, це стосується яблуни, під якою розмовляють лис і маленький принц. Яблуна як символ відсилає до біблійного образу райського саду, втраченого людьми внаслідок гріхопадіння. Звісно, практика тлумачення (екзегеза) символів – важлива складова релігійної свідомості, що виявляє себе також у просторі художніх творів, належних до європейської культури, на чому варто окремо наголосити, зважаючи на те, що вивчення зарубіжної літератури у 8 класі починається саме з Біблії. Як стверджує Н. Фрай, художній код європейської літератури корелює із великим кодом Біблії [11]. Замкнене коло полювання, про яке розповідає лис, – чудова ілюстрація щодо характеру історії з її розподілом на ворогуючі групи і боротьбою за інтереси, перманентною війною, що неминуче супроводжується смертю. «Приручення», народження нерозривних любовних уз між людьми розриває це замкнене коло, змінює характер історії, перемикає існування в інший регістр, відкриваючи перспективу подолання смерті. Яблуна стає символом райського саду, можливість повернення до якого несе у собі любов до Іншого.

Висновки з даного дослідження. Відновлення дорогоцінних зв'язків між людьми, яким так переймається автор «Маленького принца», набуває особливого значення в контексті зламу релігійної свідомості, що стався в європейській культурі у добу декадансу. Література модернізму показала, що розрив «вертикального» зв'язку між людиною і Богом у світі, де, за висловом Ф. Ніцше, «всі Боги померли», призводить також до втрати горизонтальних зв'язків – між окремими людьми. Старшокласників, як правило, вражає історія Грегора Замзи, який втрачає людську подобу, але залишається людиною, тому що до останньої миті ніжно любить членів своєї родини. Якщо Ф. Кафка констатує розрив любовних зв'язків навіть на рівні родини, зруйнованої суто прагматичним ставленням до рідних, то Сент-Екзюпері намагається відновити розірвані зв'язки, показати, що всі люди мають створювати і берегти дорогоцінні узи, які єднають одну людину з іншою. Вони наповнюють існування кожної людини і людства в цілому смислом, стають запорукою щасливого співбуття людей, якісного перетворення історії, перемоги над смертю. І тоді загроза тотальної катастрофи і загибелі, про які йдеться у притчі Ф. Кафки «Пасажири залізниці», перестає бути реальною всупереч страхітливій історичній практиці ХХ і початку ХХІ століття. Доцільно нагадати старшокласникам про казку «Маленький принц»,

прочитану у 8 класі, після завершення вивчення творчості Ф. Кафки, щоб вони зрозуміли сутність і значення художньої роботи, розгорнутої у просторі європейської літератури у першій половині ХХ століття.

Усі християнські символи казки «Маленький принц» відповідають євангельському заклику «бути як діти» і потребують тлумачення в контексті настанов «Нового заповіту»: «Пустіть дітей, нехай ідуть до мене; не бороніть їм: таких бо Царство Боже. Істинно кажу вам: Хто Царства Божого не прийме як дитина, той не ввійде до нього» (Лк. 18:17); «Якщо ви не навернетесь і не станете, як діти, не ввійдете в Небесне Царство» (Мт. 18:3).

Письменник-гуманіст Сент-Екзюпері, намагаючись серцем подивитися на сучасну людину, прозріває за поверхневим сутнісне. Концепція людини у казці може бути представлена у вигляді такої схеми (рис. 1):

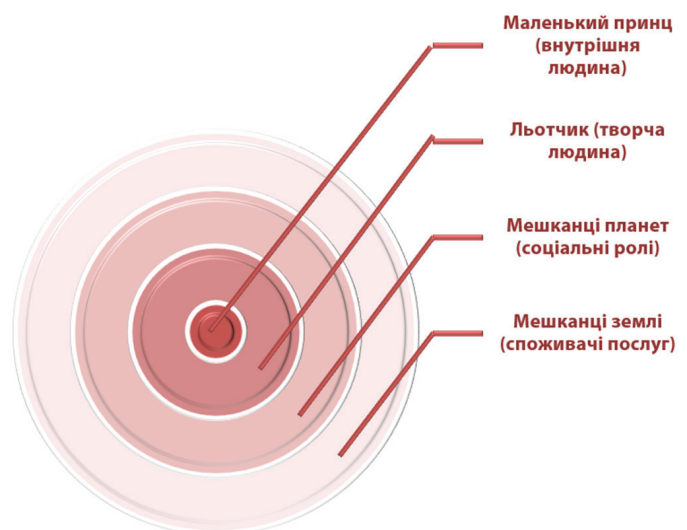

Рис. 1. Концепція людини у казці А. де Сент-Екзюпері «Маленький принц»

Прозріваючи серцем за зовнішнім внутрішнє, автор заповідає у кожній людині за грубими соціальними, суспільними, ідеологічними нашаруваннями, духовною косністю і змертвінням побачити дитину, яка прагне істинної любові і несе у глибині своєї душі святиню образу Божого. Баранець, якого не може намалювати льотчик на прохання маленького принца, – християнський символ внутрішньої чистоти і жертвності, Агнець, з яким порівнює себе Христос, – ідеал абсолютної любові, на тлі якого свідомо чи без усвідомлення всі люди відкривають для себе перспективу набуття істини. Його читачі казки мають побачити власним серцем як головну таємницю-істину, приховану у пустелі земного життя, у глибині душі кожної людини на нашій планеті.

Перспективи подальших розвідок. Звісно, учні можуть запропонувати інші інтерпретації казки – власні, акцентуючи, наприклад, зоряне походження маленького принца, розгортаючи казку у площину наукової фантастики, а не притчі. Якщо їх міркування будуть аргументовані спостереженням за організацією твору як художнього цілого, обов'язково виявиться те смислове ядро альтернативної

інтерпретації, яке перетнеться із версією, запропонованою вчителем, виявляючи продуктивність «конфлікту інтерпретацій» (поняття П. Рікера).

Найдоцільнішим для текстуального вивчення «Маленького принца» буде комбінований шлях, в основі якого лежить рух услід за автором – це відповідатиме фабульному мотиву пошуків друга і води-істини, уважному відстеженню автором етапів шляху центральних персонажів. До цього можуть додаватися елементи пообразного і проблемно-тематичного розгляду, вектори якого намічені вище, а також завдання дослідницького характеру, спрямовані на характеристику

оповідної структури (нарративний аналіз), тлумачення образів-символів (особистісна інтерпретація відповідно до настанов герменевтики), розкриття інтертекстуальних зв'язків з іншими творами – «Планета людей» Сент-Екзюпері, «Пасажири залізниці» Ф. Кафки (інтертекстуальний аналіз), порівняння словесно-предметного і візуального рядів казки (інтермедіальний аналіз) тощо. Розроблення конкретних версій уроку текстуального вивчення твору на основі запропонованої літературознавчої концепції – у зоні подальшого дослідження.

Список використаних джерел

1. Астрахан Н. І. Авторські інтерпретаційні моделі та їх програми в прозі Антуана де Сент-Екзюпері (на матеріалі книги «Планета людей» та казки «Маленький принц»). *Літературний твір: шляхи дослідження поетики*. Житомир: Полісся, 2006. С. 69–89.
2. Гриньова М. В., Басенко Р. О. Розвиток гуманістичних ідей цілісної освіти особистості в освітньо-філософській спадщині Григорія Сковороди. *Імідж сучасного педагога*: електрон. наук. фах. журн. (категорія «Б»). 2022. № 4 (205). С. 12–16. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-4\(205\)-12-16](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-4(205)-12-16)
3. Зарубіжна література. 6–9 класи. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. 2022. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2022/08/15/navchalna.programa-2022.zarubizhna.literatura-6-9.pdf>
4. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії. Київ: МАУП, 2000. 309 с.
5. Лавренчук В., Лавренчук М. Емоційно-ціннісна складова компетентнісного уроку літератури в Новій українській школі. *Нова педагогічна думка*. 2021. № 4 (108). С. 87–91. <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2021-108-4-87-91>
6. Решетняк В. Ф. Історичний характер виникнення ідеї ціннісного підходу у педагогіці. *Імідж сучасного педагога*: електрон. наук. фах. журн. (категорія «Б»). 2024. № 2 (215). С. 34–44. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-2\(215\)-34-44](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-2(215)-34-44)
7. Сент-Екзюпері А. Планета людей. Маленький принц. Львів: Вид-во при Львів. держ. ун-ті ВО «Вища школа», 1981. 143 с.
8. Ткачук М. Теоретичні основи ціннісного підходу до виховання. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2019. № 4. С. 144–149. URL: <https://doi.org/10.31499/2307-4906.4.2019.200192>
9. Усатенко Т. П. Антропо-гуманістичні обрії педагогіки Івана Зязюна (до 85-річчя з Дня народження І. А. Зязюна). *Імідж сучасного педагога*: електрон. наук. фах. журн. (категорія «Б»). 2023. № 1 (208). С. 5–10. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-1\(208\)-5-10](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-1(208)-5-10)
10. Філіпчук Г., Філіпчук Н. Культуровідповідність «педагогіки добра» Івана Зязюна. *Естетика і етика педагогічної дії*. 2023. № 27. С. 14–27. <https://doi.org/10.33989/2226-4051.2023.27.282092>
11. Фрай Нортроп. Великий код: Біблія і література / [пер. з англ. І. Старовойт]. Львів: Літопис, 2010. 362 с.

References

1. Astrakhan, N. I. (2006). Avtorski interpretatsiini modeli ta yikh prohramy v prozi Antuana de Sent-Ekziuperi (na materialii knyhy «Planeta liudei» ta kazky «Malenkyi prints») [Author's interpretative models and their programs in the prose of Antoine de Saint-Exupéry (based on the book «Planet of the People» and the fairy tale «The Little Prince»)]. In *Literaturnyi tvir: shliakhy doslidzhennia poetyky [Literary work: ways of studying poetics]* (pp. 69–89). Zhytomyr: Polissia [in Ukrainian].
2. Hrynova, M. V., & Basenko, R. O. (2022). Rozvytok humanistychnykh idei tsilnisnoi osvity osobystosti v osvitno-filosofskii spadshchyni Hryhoriia Skovorody [The development of humanistic ideas of holistic education of the individual in the educational and philosophical heritage of Hryhoriy Skovoroda]. *Imidzh suchasnoho pedahoha [The image of a modern teacher]*, 4 (205), 12–16. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-4\(205\)-12-16](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-4(205)-12-16) [in Ukrainian].
3. *Zarubizhna literatura. 6–9 klasy. Navchalna prohrama dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity [Foreign literature. Grades 6–9. Curriculum for secondary education institutions]*. (2022). Retrieved from <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2022/08/15/navchalna.programa-2022.zarubizhna.literatura-6-9.pdf> [in Ukrainian].
4. Ziazun, I. A. (2000). *Pedahohika dobra: idealy i realii [Pedagogy of goodness: ideals and realities]*. Kyiv: MAUP [in Ukrainian].
5. Lavrenchuk, V., & Lavrenchuk, M. (2021). Emotsiino-tsinisna skladova kompetentnisnoho uroku literatury v Novii ukrainskii shkoli [Emotional and value component of the competence lesson of literature in the aspect of the new ukrainian school]. *Nova pedahohichna dumka [New pedagogical thought]*, 4 (108), 87–91. DOI: <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2021-108-4-87-91> [in Ukrainian].
6. Reshetniak, V. F. (2024). Istorychnyi kharakter vynyknennia idei tsinnisnoho pidkhodu u pedahohitsi [The historical nature of the emergence of the idea of a value approach in pedagogy]. *Imidzh suchasnoho pedahoha [The image of a modern teacher]*, 2 (215), 34–44. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-2\(215\)-34-44](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-2(215)-34-44) [in Ukrainian].
7. Sent-Ekziuperi, A. (1981). *Planeta liudei. Malenkyi prints [Planet of people. The little prince]*. Lviv: Vydavnytstvo pry Lvivskomu derzhavnomu universyteti vydavnychoho obiednannia «Vyscha shkola» [in Ukrainian].
8. Tkachuk, M. (2019). Teoretychni osnovy tsinnisnoho pidkhodu do vykhovannia [Theoretical foundations of a value-based approach to education]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu [Collection of scientific papers of Uman State Pedagogical University]*, 4, 144–149. DOI: <https://doi.org/10.31499/2307-4906.4.2019.200192> [in Ukrainian].
9. Usatenko, T. P. (2023). Antropo-humanistychni obrii pedahohiky Ivana Ziaziona (do 85-richchia z Dnia narodzhennia I. A. Ziaziona) [Anthropo-humanistic horizons of pedagogy Ivan Zyazyun (to the 85th anniversary of I. A. Zyazyun's birthday)]. *Imidzh suchasnoho pedahoha [The image of a modern teacher]*, 1 (208), 5–10. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-1\(208\)-5-10](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-1(208)-5-10) [in Ukrainian].
10. Filipchuk, H., & Filipchuk, N. (2023). Kulturovidpovidnist «pedahohiky dobra» Ivana Ziaziona [Cultural Relevance of Ivan Zyazyun's «Pedagogy of Goodness»]. *Estetyka i etyka pedahohichnoi dii [Aesthetics and Ethics of Pedagogical Action]*, 27, 14–27. DOI: <https://doi.org/10.33989/2226-4051.2023.27.282092> [in Ukrainian].
11. Frai, Nortrop. (2010). *Velykyi kod: Bibliia i literatura [The Big Code: The Bible and Literature]*. Lviv: Litopys [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 25.11.2024